

РОЛЬ САМОРЕФЛЕКСІЇ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ДИРИГЕНТА УЧНІВСЬКОГО ОРКЕСТРУ

11. Pankaj, J. (2021). *Building Research Universities in India* (SAGE Studies in Higher Education). SAGE Publications, 2021, 415 pp., ISBN: 9789353885021.

12. Taylor, J. (2006). "Managing the Unmanageable: The Management of Research in Research-Intensive Universities". *Higher Education Management and Policy*. OECD. 18 (2).

13. UNESCO (2021) UNESCO Science Report: the ace Against Time for Smarter Development. S. Schneegans, T. Straza and J. Lewis (eds). UNESCO Publishing: Paris.

14. World Bank. (2002). *Constructing Knowledge Societies: New Challenges for Tertiary Education*. Washington DC: The World Bank.

15. World Bank. (2018). *Azerbaijan: The Role of Higher Education in Innovation*. © World Bank.

16. Zapp, M. (2022). *Revisiting the Global Knowledge Economy: The Worldwide Expansion of Research and Development Personnel, 1980–2015*. Minerva. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11024-021-09455-4>

17. Available at: <https://www.shanghairanking.com/methodology/arwu/2021>

18. Available at: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings>

Стаття надійшла до редакції: 06.03.2026

Прийнято до друку: 16.04.2026

Опубліковано: 04.05.2026

УДК 378.091.3:785.8 (043.2)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2026.353374>

Микола Мирошніченко, аспірант кафедри початкової і професійної освіти

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-0471-8972>

РОЛЬ САМОРЕФЛЕКСІЇ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ДИРИГЕНТА УЧНІВСЬКОГО ОРКЕСТРУ

У статті розглянуто феномен саморефлексії як важливий компонент професійного розвитку диригента учнівського оркестру. Особливу увагу приділено аналізу ціннісних орієнтирів, переконань і педагогічних стратегій, які впливають на ефективність взаємодії з учнівським оркестром. Окреслено структурні етапи процесу саморефлексії: усвідомлення проблемної ситуації, аналіз власних дій і рішень, оцінка результатів, визначення напрямів удосконалення професійної діяльності та планування подальших кроків. Кожен із цих етапів представлено як необхідну складову безперервного процесу професійного зростання, що базується на критичному осмисленні попереднього досвіду та педагогічної практики.

Ключові слова: саморефлексія; диригент; учнівський оркестр; педагогіка; професійний розвиток.

Літ. 11.

Mykola Myroshnychenko, Postgraduate Student of the Primary and Vocational Education Department, Kharkiv Hryhoriy Skovoroda National Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-0471-8972>

THE ROLE OF SELF-REFLECTION IN THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF A STUDENT ORCHESTRA CONDUCTOR

The article examines the phenomenon of self-reflection as an essential component of the professional development of a student orchestra conductor. Self-reflection is defined as a key mechanism of self-knowledge, self-correction, and the formation of professional identity, which contributes to a deeper understanding of one's own conducting and pedagogical activities. Particular attention is paid to the analysis of value orientations, beliefs, and pedagogical strategies that influence the effectiveness of interaction with the student orchestra.

The structural stages of the self-reflection process are outlined: awareness of a problematic situation, analysis of one's own actions and decisions, evaluation of results, identification of areas for professional improvement, and planning of further steps. Each of these stages is presented as an essential component of the continuous process of professional growth, based on the critical rethinking of prior experience and pedagogical practice.

The importance of external factors influencing the development of self-reflection is emphasized, particularly mentorship support, professional exchange, participation in training sessions, and master classes. Examples are provided to illustrate the application of self-reflection in typical pedagogical situations related to rehearsal work, individualized approaches to students, and the pursuit of ways to improve conducting skills.

It is concluded that self-reflection is an effective tool for shaping the professional competence of a conductor, ensuring not only a high level of musical and technical training, but also the development of pedagogical flexibility, emotional maturity, and

the ability for self-improvement. The systematic use of a reflective approach contributes to the harmonious development of the conductor's personality as a leader, mentor, and musician within the context of the modern educational environment.

Keywords: *self-reflection; conductor; student orchestra; pedagogy; professional development.*

Постановка проблеми. У контексті сучасних трансформацій мистецької освіти та підвищених вимог до професійної компетентності педагогічних кадрів, зокрема керівників мистецьких колективів, виникає проблема недостатньої уваги до розвитку саморефлексії у майбутніх диригентів учнівських оркестрів.

З одного боку, саморефлексія визнається провідним чинником професійного становлення диригента, адже забезпечує глибоке усвідомлення власних дій, емоцій, педагогічних стратегій та їх впливу на оркестровий колектив. Вона сприяє самопізнанню, виявленню сильних і слабких сторін, а також корекції професійної діяльності. З іншого боку, у практиці підготовки диригентів учнівських оркестрів часто домінує акцент на музично-виконавських аспектах, тоді як формуванню рефлексивних навичок приділяється недостатньо уваги. Це призводить до того, що випускники мистецьких навчальних закладів, володіючи технічними вміннями, не завжди готові до самоаналізу, критичної оцінки власної роботи та постійного самовдосконалення.

Таким чином, актуальність проблеми полягає у необхідності переосмислення концептуальних засад професійної підготовки диригентів учнівських оркестрів та інтеграції саморефлексії як важливої складової їхньої професійної компетентності. Дослідження ролі саморефлексії у професійному розвитку диригента учнівського оркестру та розробка практичних рекомендацій щодо її формування є важливим завданням сучасної мистецької педагогіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання професійного розвитку фахівців мистецької освіти, зокрема диригентів оркестрів, знаходить своє відображення в наукових працях вітчизняних та зарубіжних дослідників. У центрі уваги науковців перебувають аспекти формування професійної компетентності диригента (Л. Качуринець [2], О. Личенко [4], Т. Пляченко), розвитку його художньо-інтерпретаційних і педагогічних умінь (М. Малахова [6], Я. Кириленко), а також психологічні чинники ефективного керівництва творчим колективом (Я. Сверлюк, В. Жуков [9]).

Особливе місце в сучасній педагогіці посідає проблема саморефлексії як засобу самопізнання й самовдосконалення суб'єкта професійної діяльності. У наукових працях Н. Ключинської [3], Д. Мазур [5], Р. Павелків [7] саморефлексія розглядається як механізм критичного осмислення власного досвіду, формування ціннісних орієнтацій і здатності до професійного розвитку. Зокрема, дослідники акцентують увагу на поетапності рефлексивного

процесу, його структурній організації та залежності від зовнішніх і внутрішніх чинників.

Незважаючи на значну кількість напрацювань, питання ролі саморефлексії у професійному становленні саме диригента учнівського оркестру, її впливу на якість педагогічної взаємодії, ефективність репетиційної роботи та особистісне зростання керівника оркестру, потребує подальшого дослідження. Це зумовлює актуальність обраної теми та необхідність поглибленого аналізу саморефлексії як чинника розвитку професійної ідентичності диригента в умовах сучасної мистецької освіти.

Мета статті – теоретичне обґрунтування ролі саморефлексії у професійному розвитку диригента учнівського оркестру та визначення її функцій, етапів і можливостей практичного застосування в диригентській діяльності.

Виклад основного матеріалу. В умовах трансформації мистецької освіти актуалізується необхідність переосмислення концептуальних засад формування професійної компетентності майбутніх диригентів, зокрема в аспекті їхньої здатності до ефективного управління учнівським оркестром. Одним із провідних чинників професійного становлення керівника музичного колективу виступає саморефлексія, що розглядається як інтегративна якість особистості, здатної до глибокого усвідомлення, критичного осмислення та цілісного аналізу власної професійної діяльності, поведінкових реакцій, емоційних станів і взаємодії з оркестровим колективом. Саморефлексія забезпечує вищий рівень професійної самосвідомості, сприяє оптимізації освітнього процесу та реалізації творчого потенціалу як самого диригента, так і виконавського складу оркестру.

У педагогічному контексті саморефлексію визначають як інструмент самопізнання, що дає керівнику змогу не просто оцінювати фактичні результати, а й глибоко аналізувати причини та внутрішні мотиви діяльності. Диригент, який володіє розвинутою здатністю до саморефлексії, здатен краще усвідомлювати власні професійні потреби, знаходити шляхи самовдосконалення, коригувати стратегії взаємодії з оркестром, розвивати емоційну стійкість і лідерські якості. У процесі професійної підготовки майбутніх керівників учнівських оркестрів особлива увага має приділятися формуванню навичок рефлексивного мислення як складової їх педагогічної та музично-виконавської майстерності.

Сутність саморефлексії розкривається через процес самопізнання, коли людина свідомо переглядає свій досвід, аналізуючи причини та наслідки власних рішень [8]. Це своєрідний внутрішній

діалог, що дозволяє поглянути на себе об'єктивно, оцінити свої сильні та слабкі сторони і, що найважливіше, визначити чіткі вектори для подальшого вдосконалення. У професійному житті диригента учнівського оркестру саморефлексія стає незамінним інструментом саморозвитку, адже вона допомагає: усвідомити власні педагогічні та музичні переконання; ретельно проаналізувати ефективність використовуваних методів роботи з колективом; ідентифікувати зони, що потребують професійного зростання; сформувати унікальний стиль диригування, який розкриває особистість; побудувати гармонійні, довірливі стосунки з учнями, що є запорукою творчої співпраці.

Значний теоретичний внесок у вивчення феномену рефлексії зроблено українським дослідником Р. Павелків, який у своїй праці здійснює ґрунтовний аналіз сутності цієї категорії. Автор подає розгорнуте визначення поняття, підкреслюючи його філософсько-психологічну природу. Р. Павелків розглядає рефлексію як "...принципи людського мислення, що спрямовують людину на осмислення й усвідомлення власних форм свідомості з метою предметного розгляду самого знання, критичного аналізу його змісту й методів пізнання..." [7, 85]. Такий підхід дозволяє не лише структурувати зміст пізнавального досвіду, але й сприяє глибокому самопізнанню, що є передумовою формування цілісної духовної картини світу особистості.

На мій погляд, саме здатність до саморефлексії відрізняє звичайного виконавця від справжнього майстра, адже вона є головним стимулом до безперервного розвитку. Саморефлексія допомагає: чітко усвідомити власні професійні цінності та переконання, які є внутрішнім стрижнем професіонала; неупереджено оцінити ефективність своєї роботи, виявляючи сильні сторони та зони росту; ідентифікувати проблемні аспекти діяльності та знаходити шляхи їх вирішення, перетворюючи виклики на можливості; постійно розвиватися та вдосконалюватися.

Для диригента учнівського оркестру саморефлексія вкрай необхідна, адже йому доводиться бути одночасно музикантом, педагогом й організатором. Як зазначає Л. Качуринець, сучасний диригент виступає не лише як лідер музичного колективу, а й як педагог, що поєднує навчальну та просвітницьку функції [2, 167]. З метою ефективної комунікації з аудиторією, він організовує майстер-класи, гостьові лекції, концерти, презентації нотних збірок, фестивалів та конкурсів. Саме завдяки таким просвітницьким проектам слухачі отримують змогу глибоше осмислювати музичні твори, виявляють інтерес до музичного мистецтва й долучаються до культурної спадщини нації. Завдяки саморефлексії диригент може об'єктивно оцінити свої успіхи та визначити зони для подальшого професійного росту.

У професійній діяльності диригента важливим є не лише засвоєння технічних прийомів, принципів роботи з партитурою чи розуміння художнього задуму твору, але й здатність до постійного аналізу як власної поведінки, так і емоційного клімату колективу. Диригент повинен відчувати настрій оркестру, розуміти причини спаду мотивації, конфліктів, непорозумінь і оперативно реагувати на них, коригуючи власні управлінські рішення. Такий підхід потребує постійного включення саморефлексії в усі етапи репетиційної й концертної діяльності.

Прояв саморефлексії у роботі з учнівським оркестром може набувати різних форм, таких як проведення регулярного аналізу репетицій, ведення професійного щоденника, обговорення професійних ситуацій. Важливо, щоб такі практики ставали частиною педагогічної культури диригента. Вони сприяють зростанню усвідомленості, вмінню ухвалювати обґрунтовані рішення, бути відповідальним за динаміку розвитку учнівського колективу. Саме завдяки саморефлексії керівник оркестру здатен гнучко адаптуватися до змін, підтримувати високий рівень мотивації виконавців, ефективно реалізовувати творчі завдання.

Саморефлексія посідає важливе місце у структурі професійної свідомості диригента учнівського оркестру, виконуючи функцію інструменту глибокого самопізнання та самооцінки. Вона слугує своєрідним механізмом інтеграції особистісного й професійного досвіду, сприяючи усвідомленню власних ціннісних орієнтацій, педагогічних переконань. Завдяки розвиненій здатності до саморефлексії диригент має змогу:

- визначити свій індивідуальний стиль диригування, що є вираженням його особистості, музичного смаку та унікального бачення;
- усвідомити свої педагогічні принципи та методи роботи з учнями, що базуються на його переконаннях, досвіді та потребах колективу;
- виявити свої сильні сторони та використовувати їх для досягнення професійних цілей;
- визначити свої слабкі сторони та розробити план дій для їх подолання.

Самопізнання, що є результатом глибокої саморефлексії, стає міцним фундаментом для самовдосконалення диригента. Розуміючи свої сильні та слабкі сторони, диригент може свідомо працювати над розвитком своїх професійних якостей, вдосконалювати свої навички та вміння. Це як безперервний процес навчання, що ніколи не закінчується.

Формування рефлексивних умінь повинно починатися ще в процесі навчання у ЗВО. Практичні заняття, обговорення проблемних ситуацій, а також перегляд і аналіз відеозаписів репетицій та концертів сприяють розвитку критичного мислення й здатності до самоаналізу. У цьому процесі важливо забезпечити підтримку з боку педагогів, які мають

виступати не лише джерелом знань, а й фасилітаторами рефлексивного досвіду студентів.

Саморефлексія є складним когнітивним процесом, який має певну послідовність і спрямований на самопізнання та самовдосконалення [11, 18]. Розуміння цих етапів дозволяє диригенту учнівського оркестру більш ефективно організувати процес саморефлексії та отримати максимальну користь від нього. Розглянемо основні етапи процесу саморефлексії:

Перший етап – це усвідомлення проблеми, яка потребує аналізу. Це своєрідний тригер, що запускає процес саморефлексії, коли диригент помічає, що щось йде не так, як планувалося, або виникає потреба у зміні.

Другий етап – це збір інформації та даних про ситуацію. На цьому етапі диригент стає дослідником, збирає факти, спостереження, думки, пов'язані з ситуацією, щоб мати повну картину.

Третій етап – це аналіз та інтерпретація інформації. На цій стадії диригент занурюється в аналіз, намагається зрозуміти причини виникнення проблеми, визначити свою роль та дії в ситуації.

Четвертий етап – це формулювання висновків та рішень. На основі проведеного аналізу диригент робить важливі висновки про свої сильні та слабкі сторони, визначає напрямки для подальшого розвитку, розробляє конкретний план дій, щоб рухатися вперед.

П'ятий етап – це реалізація плану дій та оцінка результатів. На завершальному етапі диригент переходить від теорії до практики, впроваджує зміни у свою діяльність та ретельно оцінює їх ефективність, щоб зрозуміти, чи досягнута мета.

Таким чином, кожен з етапів саморефлексії виконує специфічну функцію, забезпечуючи цілісність і результативність процесу пізнання та вдосконалення власної професійної діяльності. Проте ефективність цього процесу значною мірою залежить від того, наскільки свідомо та методично він організований.

Існує велика кількість ефективних методів та прийомів, які можуть допомогти диригенту учнівського оркестру активно розвивати навички саморефлексії, перетворюючи її з абстрактного поняття на дієвий інструмент професійного зростання:

Ведення щоденника саморефлексії є потужним інструментом для глибокого самоаналізу. Регулярне ведення щоденника дозволяє диригенту фіксувати свої думки, почуття, спостереження, що виникають у зв'язку з професійною діяльністю. Це допомагає краще зрозуміти себе, свої мотиви, цінності та переконання, що є основою для свідомого професійного розвитку.

Самоаналіз проведених репетицій та виступів є цінною практикою, що дозволяє диригенту вчитися на власному досвіді. Після кожної репетиції чи

виступу диригент може детально проаналізувати, що вдалося, а що ні, виділити сильні та слабкі моменти, визначити ключові уроки, які можна винести з отриманого досвіду, щоб у майбутньому діяти ще ефективніше.

Отримання зворотного зв'язку від учнів, колег, батьків відкриває нові перспективи для самопізнання. Зворотний зв'язок від інших людей може надати диригенту цінну інформацію про його діяльність, яку він міг не помітити самостійно, розширюючи горизонти самоаналізу.

Використання відеозаписів репетицій та виступів для самоаналізу є унікальною можливістю поглянути на себе очима глядача. Перегляд відеозаписів дозволяє диригенту побачити себе з боку, об'єктивно оцінити свою диригентську техніку, ефективність взаємодії з оркестром, манеру спілкування та інші важливі аспекти діяльності.

Застосування саморефлексії в диригентській діяльності часто проявляється через конкретні ситуації, що вимагають усвідомлення, аналізу та корекції дій. Далі наведено приклади, які ілюструють, як диригент може використовувати саморефлексію у повсякденній практиці для професійного розвитку:

Приклад 1: Диригент помітив, що на останніх репетиціях оркестр звучить менш злагоджено, ніж зазвичай. Замість того, щоб звинувачувати у всьому учнів, диригент проводить самоаналіз своєї роботи та приходиться до висновку, що останнім часом він приділяв недостатньо уваги індивідуальній роботі з музикантами, зосереджуючись лише на загальному звучанні. Диригент робить висновок, що потрібно змінити свій підхід та включити до плану репетицій більше індивідуальних занять з учнями, щоб допомогти кожному покращити свою майстерність та відчутти себе частиною цілого.

Приклад 2: Після виступу оркестру диригент отримує багато позитивних відгуків від слухачів, але помічає, що один з учнів виглядає засмученим. Диригент не ігнорує цей факт, а знаходить час, щоб поговорити з учнем та з'ясувати причину його смутку. Виявляється, що учень був незадоволений своєю грою. Диригент щиро підтримує учня, ділиться своїм досвідом, дає корисні поради щодо покращення гри та домовляється про додаткові заняття, щоб допомогти учневі розкрити свій потенціал.

Приклад 3: Диригент відчуває, що йому не вистачає певних знань з якогось аспекту диригентської техніки. Замість того, щоб закритися на це очі, диригент активно шукає можливість заповнити прогалини у знаннях. Він вирішує відвідати майстер-клас відомого диригента, щоб отримати цінні знання та навички, які допоможуть йому стати ще кращим професіоналом.

Таким чином, саморефлексія є не лише теоретичним поняттям, а реальним інструментом профе-

сійного зростання диригента учнівського оркестру. Вона допомагає своєчасно виявляти проблеми, аналізувати власну діяльність, приймати зважені рішення та вдосконалювати педагогічну і музичну практику. Регулярне застосування саморефлексії сприяє розвитку лідерських якостей, формуванню відповідального підходу до роботи з учнями та забезпечує ефективне управління репетиційним процесом.

Висновки. Саморефлексія є важливою складовою професійного становлення диригента учнівського оркестру. Вона виступає не лише корисною навичкою, а необхідним механізмом професійного самопізнання, самовдосконалення та налагодження ефективної педагогічної взаємодії. Завдяки саморефлексії диригент має можливість усвідомлювати власні педагогічні та музично-естетичні установки, аналізувати результативність застосованих методів роботи з колективом, визначати напрями подальшого професійного розвитку, формувати індивідуальний стиль диригування та вибудовувати конструктивні взаємини з учнями

Для успішної саморефлексії диригенту необхідно постійно розвивати когнітивні навички, такі як спостереження, критичний аналіз, об'єктивне порівняння, а також виховувати в собі відкритість до самокритики, щире бажання до самовдосконалення та вміння приймати конструктивний зворотний зв'язок.

Розвиток навичок саморефлексії є тривалим та непростим процесом, що потребує постійних зусиль та часу. Але результати, які отримує диригент, який вміє чесно аналізувати свою діяльність та цілеспрямовано вдосконалюватися, варті цих зусиль. Саморефлексія допомагає диригенту стати не лише висококваліфікованим професіоналом, але й більш творчим, натхненним та успішним у своїй благородній справі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Власенко І. Теоретичні засади професійної рефлексії як складової підготовки фахівців хореографічного та музичного мистецтва. 2025. *Молодь і ринок*, № 9(241), С. 89–93. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.336916>
2. Качуринець Л. Роль диригента в музично-просвітницькій діяльності. *Україна. Європа. Світ. Історія та імена в культурно-мистецьких рефлексіях*, 2024. № 7, С. 167–172. DOI: <https://doi.org/10.31318/2786-8877.7.2024.331736>
3. Ключинська Н. Критичний аналіз та саморефлексія у професійному розвитку хорового диригента. *Вісник Львівського університету. Серія мистецтво*, 2025. № 356 (26), С. 47–54. DOI: <https://doi.org/10.30970/vas.26.2025.47-54>
4. Личенко О. Студентський оркестр народних інструментів в контексті цілісної підготовки музиканта. *Українська музика: науковий часопис*, 2021. № 40, С. 37–44.
5. Мазур Д.В. Критерії та рівні розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів. *International Journal of Innovative Technologies in*

Social Science, 2020. №5(26), С. 12–18. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30062020/7132

6. Малахова М. Формування професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва у навчальному народно-інструментальному ансамблі: дис. ... канд. педагог. наук: 13.00.04. Київ, 2021. 312 с.

7. Павелків Р. Рефлексія як механізм формування індивідуальної свідомості та діяльності особистості. *Вісник післядипломної освіти (Серія "Соціальні та поведінкові науки")*, 2019. № 37, С. 84–98. DOI: [https://doi.org/10.32405/2522-9931-8\(37\)-84-98](https://doi.org/10.32405/2522-9931-8(37)-84-98)

8. Фурман А.В., Кузьминська Д.М. Вчинкова організація взаємозалежності динамічної структури післядії і поетапного розвитку рефлексивності майбутніх педагогів. *Габітус*, 2025. № 2(78), С. 57–67. DOI: <https://doi.org/10.32782/hbts.78.2.10>

9. Хуан Ч., Жуков В.П. Психолого-педагогічний аспект в роботі керівника навчального оркестру. *Наука та освіта в дослідженнях молодих учених: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів, докторантів, молодих учених (с. 60–61)*. Харків, 2024.

10. Шумський М. Діяльнісна полівекторність сучасної магістерської підготовки оркестрових диригентів. *Наукові записки*, 2023. № 3, С. 64–70. DOI: <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2023-pp-3-64-70>

11. Ярова В.В. Психологічні чинники розвитку здатності до самоефективності студентів у процесі навчання (*Кваліфікаційна робота бакалавра, Хмельницький національний університет*). 2025. 56 с.

REFERENCES

1. Vlasenko, I. (2025). Teoretychni zasady profesiynoyi refleksiyi yak skladovoyi pidhotovky fakhivtsiv khoreohrafichnoho ta muzychnoho mystetstva [Theoretical principles of professional reflection as a component of training specialists in choreographic and musical art]. *Youth & market*, No. 9(241), pp. 89–93. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.336916> [in Ukrainian].
2. Kachurynets, L. (2024). Rol dyryhenta v muzychno-prosvitnytskii diialnosti [The Role of the Conductor in Musical and Educational Activities]. *Ukraine. Europe. World. History and names in cultural and artistic reflections*, No. (7), pp. 167–172. DOI: <https://doi.org/10.31318/2786-8877.7.2024.331736> [in Ukrainian].
3. Klyuchynska, N. (2025). Krytychnyi analiz ta samorefleksiiia u profesiinomu rozvytku khorovoho dyryhenta [Critical Analysis and Self-Reflection in the Professional Development of a Choral Conductor]. *Lviv University Bulletin. Art Series*, No. 356(26), pp. 47–54. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vas.26.2025.47-54> [in Ukrainian].
4. Lychenko, O. (2021). Studentskyi orkestr narodnykh instrumentiv v konteksti tsilisnoi pidhotovky muzykanta [The Student Folk Instrument Orchestra in the Context of Comprehensive Musician Training]. *Ukrainian Music: A Scientific Journal*, No 40), pp. 37–44 [in Ukrainian].
5. Mazur, D.V. (2020). Kryterii ta rivni rozvytku profesiinoyi refleksii maibutnykh kerivnykyv instrumentalnykh kolektyviv [Criteria and Levels of Professional Reflection Development in Future Leaders of Instrumental Ensembles]. *International journal of innovative technologies in social science*, No. 5(26), pp. 12–18. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30062020/7132 [in Ukrainian].

ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ФІНЛЯНДІЇ

6. Malakhova, M. (2021). Formuvannya profesiino-osobystisnykh iakosteï maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva u navchalnomu narodno-instrumentalnomu ansambli [Formation of Professional and Personal Qualities of a Future Music Teacher in a Student Folk Instrument Ensemble]. *Candidate's thesis*. Kyiv, 312 p. [in Ukrainian].

7. Pavelkiv, R. (2019). Refleksii yak mekhanizm formuvannya indyvidualnoi svidomosti ta diialnosti osobystosti [Reflection as a Mechanism for the Formation of Individual Consciousness and Personal Activity]. *Bulletin of Postgraduate Education (Series "Social and Behavioral Sciences")*, No. 37, pp. 84–98. DOI: [https://doi.org/10.32405/2522-9931-8\(37\)-84-98](https://doi.org/10.32405/2522-9931-8(37)-84-98) [in Ukrainian].

8. Furman, A.V. & Kuzmysna, D.M. (2025). Orhanizatsiya vzayemozalezhnosti mizh dynamichnoyu strukturoyu post-diyi ta poetapnym rozvytkom refleksyvnosti u maybutnikh pedahohiv na osnovi diy [Deed-based organization of the interdependence between the dynamic structure of the post-action and staged development of reflexivity in prospective pedagogues]. *Habitus*, No. 2(78), pp. 57–67. DOI: <https://doi.org/10.32782/hbts.78.2.10> [in Ukrainian].

9. Huang, Ch., & Zhukov, V. P. (2024). Psykholoho-pedahohichni aspekt v roboti kerivnyka navchalnoho orkestru

[Psychological and pedagogical aspects in the work of a student orchestra conductor]. *Science and education in the research of young scientists: materials of the V International Scientific and Practical Conference for students, postgraduates, doctoral students, young scientists* (pp. 60–61). Kharkiv. [in Ukrainian].

10. Shumskyi, M (2023). *Diialnisna polivektornist suchasnoi mahisterskoi pidhotovky orkestrovykh dyryhentiv* [Activity-Based Polyvector Nature of Modern Master's Training for Orchestral Conductors]. *Proceedings*. No. 3, pp. 64–70. DOI: <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2023-pp-3-64-70> [in Ukrainian].

11. Yarova, V.V. (2025). Psykholohichni chynnyky rozvytku zdatnosti do samefektyvnosti studentiv u protsesi navchannya [Psychological factors of the development of students' self-efficacy in the learning process]. (Bachelor's qualification work, Khmelnytskyi National University). 56 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 01.03.2026

Прийнято до друку: 16.04.2026

Опубліковано: 04.05.2026

УДК 37.02:004.9

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2026.352703>

Володимир Буткевич, аспірант

кафедри освітології та інноваційної педагогіки

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-6606-7390>

ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ФІНЛЯНДІЇ

У статті здійснено аналіз особливостей інтеграції цифрової компетентності в освітні програми підготовки здобувачів технічних спеціальностей у закладах вищої освіти Фінляндії. Розкрито нормативно-стратегічні, програмно-змістові та педагогічно-організаційні механізми її реалізації. Визначено, що ефективна інтеграція передбачає системне переосмислення логіки професійної підготовки на основі компетентнісного підходу, а не фрагментарне включення цифрових тем до навчальних планів.

Ключові слова: цифрова компетентність; технічна вища освіта; Фінляндія; освітні програми; DigComp; компетентнісний підхід.

Літ. 13.

Volodymyr Butkevych, Postgraduate Student of the

Education Studies and Innovative Pedagogy Department,

Kharkiv Hryhoriy Skovoroda National Pedagogical University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-6606-7390>

INTEGRATION OF DIGITAL COMPETENCY INTO EDUCATIONAL PROGRAMMES FOR STUDENTS OF TECHNICAL SPECIALITIES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF FINLAND

The digital transformation of higher education has prompted universities across Europe to reconsider how professional competencies are formed and structured within degree programmes. This article examines the specifics of digital competency integration into engineering and technology educational programmes at Finnish higher education institutions, identifying the structural and pedagogical mechanisms that underpin this process. The study draws on European competency frameworks – particularly DigComp 2.1 and 2.2 (which define digital competency across five key areas: information literacy, communication and collaboration, digital content creation, safety, and problem-solving) and the European Qualifications Framework (EQF) – as the normative foundation for competency-based learning outcomes. At the national level, the legal basis for Finnish higher